

Mitropolia Clujului, Maramureșului și Sălajului

Arhiepiscopia Vadului, Feleacului și Clujului

Departamentul de misiune și cateheză

„Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte”

Material suport pentru catehezele dedicate perioadei Postului Mare

Întocmit cu binecuvântarea ÎPS Andrei Andreicuț, Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului și Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, de către membrii Departamentului de misiune și cateheză, sub coordonarea Pr. drd. Raul Vasile Pap și revizuit de către Pr. Lect. Univ. Dr. Liviu Vidican-Manci de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca

Cluj-Napoca

2023

1

1. Vârșnicul în societate și în Biserică¹

Introducere în subiect

Trecerea prin timp – chemare și provocare

Spațiul și timpul sunt parte a creației lui Dumnezeu, iar omul își desfășoară activitatea în limitele acestora. Din clipa zămislirii, fiecare membru al familiei umane se supune legilor firii, iar timpul reprezintă elementul fundamental în definirea tuturor etapelor existenței². Nimeni dintre oameni nu poate cunoaște care este numărul zilelor pe care le va petrece în pelerinajul vieții pământești. Cei mai mulți dintre oameni sunt binecuvântați de Dumnezeu cu zile îndelungate. Viața este darul lui Dumnezeu, iar o viață lungă vedește deplin binecuvântarea pe care omul o primește din partea Creatorului. Cu toate acestea, nu de puține ori întâlnim cazuri în care părinții și bunicii noștri oftează adânc sub povara anilor mulți.

Expunerea de argumente

Este bătrânețea o reală binecuvântare?

În această cateheză care deschide programul: „Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte”, dorim să facem o scurtă radiografie a locului pe care persoanele ajunse la deplinătatea vârstei îl ocupă în societate și în Biserică. Totodată, dorim să oferim un răspuns la întrebarea: „când senectutea reprezintă cu adevărat o binecuvântare?”.

Întreaga societate, la fel ca și plinătatea comunității eclesiale sau a familiei cuprinde tineri și bătrâni sau, după cuvântul înțelept al părintelui patriarh Daniel, „tineri de vârste diferite”. Ne este cunoscută tuturor aprecierea că o societate își arată măsura civilizație după modul în care îi îngrijește pe cei vulnerabili, incluzând desigur și pe cei vârstnici.

Sfânta Scriptură ne arată că omul care a ajuns la vârsta bătrâneții se bucură de binecuvântarea lui Dumnezeu. Dorința de a trăi este înscrisă în firea omului. Astfel, psalmistul se roagă ca viața să nu i se încheie înainte de atingerea maturității depline: „zis-am către Dumnezeu în calea tăriei Lui: vestește-mi puținătatea zilelor mele. Nu mă lua la jumătatea zilelor mele, că anii Tăi, Doamne, sunt din neam în neam” (Ps. 101, 24-25).

Cu toate acestea, realitatea ne arată că anii din urmă sunt presărați cu multe încercări (Ps. 89, 10-12). Un cunoscut aforism spune: „bătrânețea nu vine cu alăută”, arătând că anii îndelungați sunt cel mai adesea presărați cu zile mohorâte. În anii bătrâneții, deși încărcat de experiență și

¹ Material alcătuit de Pr. Anton Viorel Pop – Coord. Departament în Protopopiatul Năsăud.

² Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, ed. a IV - a, Ed. IBMBOR, București, 2010, pp. 343-344.

înțelepciune, omul trăiește vulnerabilități pe care nu le-a mai experimentat. O astfel de încercare este tocmai frica de a nu fi abandonat, părăsit, singur în fața neputințelor, bolilor sau a precarității. Nevoia de integrare socială este acum foarte prezentă. Experiența poate fi asimilată cu cea pe care a trăit-o omul în copilărie, doar că în sens invers. Dacă atunci timpul îi era favorabil, conducând la emanciparea sa, acum timpul îi este potrivnic.

Povara anilor este mai grea sau mai ușoară în funcție de ambientul în care un vârstnic se regăsește. Cu siguranță, nimic nu poate substitui întru totul căldura propriului cămin, mai ales atunci când îi are alături pe cei dragi. Împlinirea celor ajunși la maturitatea deplină constă în prezența recunoscătoare a celor pe care i-au crescut sau îndrumat la rândul lor.

Ne este cunoscut că provocările lumii contemporane creează multe situații în care prezența tinerilor lângă părinții sau bunicii lor devine o raritate. Societatea patriarhală, în care rolul celor cărunți era bine definit, a fost înlocuită de individualismul și pragmatismul specifice timpurilor noastre.

Ce face comunitatea eclesială?

Cu toate că există diverse modalități de a-i integra pe cei în vârstă, fie în familie, fie în diverse formule de comuniune socială (centre de zi, cluburi pentru vârstnici etc.), cea mai realistă formă de integrare, raportându-ne la societatea românească actuală, este Biserica. Începând cu prezența duminicală, părtășia la Sfintele Taine, continuând cu mesajul evanghelic și mergând până la vizitele pastorale, procentul celor ajunși la onorabila senectute este cel mai însemnat³. Fără a insinua falsa idee că Biserica ar fi a bătrânilor și pentru bătrâni, prezența lor în viața eclesială este de necontestat.

Deși Bisericile sunt frecventate de către vârstnici chiar și în țările mai dezvoltate economic, se poate observa o conduită diferită a seniorului occidental, spre exemplu. Retragerea din activitate reprezintă pentru el începutul unei vieți noi, marcată de călătorii, apartenența la diferite cluburi sportive ori de agrement și nu în ultimul rând, timp dedicat familiei.

³ În acest sens, mitropolitul Emilianos Timiadis afirmă: „Neapărat preotul trebuie să-i viziteze pe cei bolnavi și pe cei în vârstă și să stea de vorbă cu ei. Oricând iese din casă să nu se întoarcă fără să fi făcut acestor oameni măcar o singură vizită prietenoasă. În acest context nu trebuie să uităm partea plăcută a vorbăriei sau a taifasului. Femeia în vârstă care nu poate ieși din casă, fiind nevoită să rămână singură în camera ei, dorește să afle ultimele întâmplări din parohie. Iar dacă preotul este atent, el îi poate satisface curiozitatea ei insașiabilă și să pună bazele, cu această ocazie, unei mijlociri și intermediari”. Vezi: Emilianos Timiadis, *Preot, parohie, înnoire: noțiuni și orientări pentru teologia și practica pastorală*, Trad. Paul Brusnowski, Ed. Andreiana, Sibiu, 2015, pp. 239-240.

În schimb, în societatea noastră, Biserica, atât din sate cât și de la orașe oferă seniorilor posibilitatea de a-și cultiva sentimentul apartenenței la o comunitate primitoare și protectoare. Ea ocupă în continuare locul de frunte în ceea ce privește preocupările vârstnicilor.

Experiența pastorală ne confirmă că distanțarea de comunitatea eclesială creează o suferință majoră pentru vârstnic. Pentru mulți dintre părinții și bunicii noștri atașamentul față de Biserică reprezintă dezideratul pe care l-au putut îndeplini doar după ce o parte din obligațiile sociale și familiale au fost declinate.

Deschidere și aplicare la context

Societatea contemporană este caracterizată de consumism și hedonism (o aplecare patologică spre plăcerile vieții). „Omul postmodern este bolnav de viață, poate fi diagnosticat cu sindromul înveșnicirii pământeste, își sculptează propria statuie, luptă pentru a-și face rădăcini pe pământ, ignorând realitatea cotidiană a morții și părăsind terenul prea arid al luptei pentru veșnicia celestă”⁴.

Această perspectivă îi privește și pe cei în vârstă. Persoana ajunsă la vârsta pensionării are tendința de a-și îndeplini o listă de dorințe pe care le-a omis în trecut din varii motive. Atunci când posibilitățile materiale și starea de sănătate sunt în favoarea persoanei, creează premisele unui false împliniri de sine⁵. Pe de altă parte, privațiunile de orice fel pot crea sentimentul de frustrare și de inutilitate. O atare împrejurare conduce de multe ori la disprețul față de viață, chiar și față de cea biologică, ca urmare a neîmpliniri sau al unei anume forme de suferință⁶.

Biserica are menirea de a-i ține sub aripa sa pe toți fiii ei, dar manifestă o grijă deosebită față de cei care se simt marginalizați sau părăsiți. Preotul poate fi sprijin pentru cei care suferă din pricina greutății anilor și liant între generații. Principala cerință pentru ca o persoană în vârstă să simtă binecuvântarea lui Dumnezeu, e aceea de a se considera de folos și iubit de cei din jur.

Să nu uităm că senectutea poate fi o binecuvântare doar atunci când, pe lângă darul anilor îndelungați, societatea și Biserica oferă maximul de atenție bătrânilor.

Catehezele următoare vor constitui o bogată argumentație referitoare la rolul deosebit pe care l-au avut persoanele cu multă experiență în cadrul Revelației și al istoriei. De asemenea, vom identifica câteva modalități concrete de înțelegere a vârstei a treia și a felului în care persoanele

⁴ Ștefan Iloaie, *Cultura vieții – Aspecte morale în bioetică*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009, p. 79.

⁵ Gilles Lipovetsky, *Fericirea paradoxală. Eseu asupra societății de hiperconsum*, Trad. Mihai Ungurean, Ed. Polirom, Iași, pp.190-191.

⁶ Gheorghios D. Metallinos, *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, Trad. Ioan I. Ică, Ed. Deisis, Sibiu, 2004, pp. 58-59.

tinere sau mature se pot pregăti pentru această etapă a vieții, desigur, cu suportul și implicarea Bisericii, concentrându-ne atenția și pe identificarea unor situații specifice, pe care vârstnicii le experimentează și care pot fi întâmpinate salutar prin acțiuni pastorale concrete.

Bibliografie selectivă

- Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, Vol. I, ed. a IV - a, Ed. IBMBOR, București, 2010.
- Emilianos Timiadis, *Preot, parohie, înnoire: noțiuni și orientări pentru teologia și practica pastorală*, Trad. Paul Brusanowski, Ed. Andreiana, Sibiu, 2015.
- Gheorghios D. Metallinos, *Parohia – Hristos în mijlocul nostru*, Trad. Ioan I. Ică, Ed. Deisis, Sibiu, 2004.
- Gilles Lipovetsky, *Fericirea paradoxală. Eseu asupra societății de hiperconsum*, Trad. Mihai Ungurean, Ed. Polirom, Iași.
- Ștefan Iloaie, *Cultura vieții – Aspecte morale în bioetică*, Ed. Renașterea, Cluj-Napoca, 2009.

2. Senectutea în lumina Sfințelor Scripturi⁷

Introducerea în subiect

În cateheza precedentă am reliefat o scurtă analiză a locului pe care persoanele ajunse la deplinătatea vârstei îl ocupă în societate și în Biserică. Totodată, ne-am propus să găsim un răspuns la întrebarea: *Când senectutea reprezintă cu adevărat o binecuvântare?*

Bătrânețea este un proces natural în evoluția omului, majoritatea dicționarelor îl definesc pe omul bătrân doar în relația sa personală cu timpul și cu funcțiile sale biologice. Sfânta Scriptură și scrierile patristice însă îl definesc și îl pun în lumină pe omul bătrân în relația sa personală cu Dumnezeu - Creatorul său. Pentru noi, creștinii, bătrânețea nu înseamnă primii pași spre mormânt, ci primii pași spre veșnicie⁸.

În Biserica primară, bătrânii și văduvele se bucurau de o cinstire deosebită. Această atitudine față de bătrâni o găsim apoi și în lumea monahală, când bătrânul monah devine avă pentru un ucenic sau pentru o întreagă obște (comunitate) monahală. Bătrânii reprezintă tezaurul tradiției monahale și transmit prin viu grai, prin convorbiri duhovnicești, atât tradiția monastică, cât și acele cuvinte de folos duhovnicesc. Ei știau Psaltirea pe de rost, capitole întregi din Sfânta Scriptură, astfel încât, asemenea unei păsări ce-și hrănește puii în cuibul ei, își hrăneau duhovnicește ucenicii din mănăstire sau din peșterile unde erau retrași departe de lume. Putem spune că un părinte era o Biblie vie, un om plin de înțelepciune, un om care a dobândit har peste har. Duhovnicul mănăstirii era sinonim cu bătrânul; din sfatul lui nu se ieșea⁹. Duhovnicul leagă și dezleagă păcatele ucenicului, și tot el este cel care oferă medicamentul necesar vindecării celui căzut, cu scopul de a tămădui orice maladie sufletească.

Expunere și argumentare

Impactul cu bătrânețea poate modifica treptat corpul uman, degradându-l în timp, dar sufletul poate rămâne tânăr, căci dacă forța fizică scade, cea spirituală poate rezista prin credință. Chiar dacă oamenii îmbătrânesc, ei trebuie să își păstreze obiceiurile bune, gândurile frumoase, sufletele curate, să nu-și piardă credința, știind că sunt „călători aici pe pământ” (1 Petru 2, 11), trăind o bătrânețe activă, cu nădejdea mântuirii, spunând ca și Sfântul Apostol Pavel: „Uitând cele

⁷ Material alcătuit de Pr. Ionuț Someșan – Coord. Departament în Protopopiatul Turda.

⁸ Șerban Ionescu, *Morala Ortodoxă față de celelalte morale confesionale*, București, Editura Solidaritatea, 1941, p. 169.

⁹ Arhimandritul Elisei Simonopetritul, *Monahismul-un dar pentru lume*, Candela Moldovei, nr. 2, 2017, pp. 4-6.

ce sunt în urma mea, și tinzând către cele dinainte, alerg la țintă, la răsplata chemării de sus, a lui Dumnezeu, întru Hristos Iisus.” (Filipeni 3, 14).

Cei care au îmbătrânit în slujba lui Dumnezeu sunt ca niște copaci încărcăți de rod: „Oare nu la bătrâni sălășluiește înțelepciunea și priceperea nu merge mână în mână cu vârsta înaintată?” (Iov, 12.12), sfaturile lor sunt ascultate de alții, așa cum vedem că scrierile Sfinților Părinți ai Bisericii străbat veacurile, îndrumând generații întregi. Tinerii trebuie să-i respecte pe bătrâni, căci una din cele zece porunci spune: „Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta, ca să-ți fie bine și să trăiești ani mulți” (Ieșirea 20, 12), este o poruncă dar și o făgăduință, iar „pe cel bătrân să nu-l înfrunți” (1 Timotei 5, 1).

Bătrânii să aibă grijă să nu ajungă ca „bătrânul desfrânat și lipsit de înțelepciune” (Isus Sirah 25, 4) pentru că „bătrânețea este o cunună strălucită; ea se află mergând pe calea cuvioșiei” (Pildele lui Solomon 16, 31); ei nu trebuie să aibă un sentiment de inutilitate, ci din experiența acumulată să-i învețe pe cei mai tineri, căci „cununa bătrâneților este cunoașterea multor lucruri, și mărirea lor, frica Domnului” (Isus Sirah 25, 8). În speranța bucuriei vieții, știind că „ce se învechește și îmbătrânește, aproape este de pieire” (Evrei 8, 13), dar ascultând cuvintele Domnului, Care spune că „până la bătrânețea voastră Eu sunt Același, până la adâncile voastre căruntețe Eu vă voi ocroti” (Isaia 46, 4), avem datoria să-L rugăm pe Dumnezeu, împreună cu psalmistul David: „Nu mă lua la jumătatea zilelor mele” (Ps. 101, 25). Dumnezeu pune bazele relației dintre copii și părinți, dintre tineri și bătrâni: „Tinerii și fecioarele, bătrânii cu tinerii, să laude numele Domnului, că numai numele Lui s-a înălțat. Lauda Lui pe pământ și în cer” (Ps. 148, 13); ne arată care să fie raportul dintre cele două categorii de temporalitate umană, anume: cinstea și împreună slăvirea lui Dumnezeu.

Sfântul Apostol Pavel ne îndeamnă, zicând: Dați deci tuturor cele ce sunteți datori (.) celui cu cinstea, cinste (conf. Rom. 13, 7). Dacă în Vechiul Testament se vorbește de cinstire, în Noul Testament accentul se pune pe iubire. Cinstirea omului bătrân, această virtute, a sădit-o Dumnezeu în ființa omului. Chiar din preistoria primelor comunități umane vedem lucrul acesta; cu atât mai mult în lumea creștină, unde știm și credem că nu mormântul este ultima speranță și destinație a omului. La toate popoarele s-a găsit, în a lor istorie, cultură și civilizație „un sfat al bătrânilor”, „un sfat al înțelepților”: „Cât este de frumoasă la cei bătrâni înțelepciunea și la cei mari înțelegerea și sfatul! Cununa bătrâneților este cunoașterea multor lucruri și mărirea lor, frica Domnului.” (Pilde,

25. 7-8). Această instituție activa și acolo unde nu se inventase încă scrisul. Iată, deci, unul din darurile fundamentale ale omului bătrân: înțelepciunea care se dobândește cu vârsta¹⁰.

Sfântul Apostol și Evanghelist Luca ne spune: „Și Iisus sporea cu înțelepciunea și cu vârsta și cu harul, la Dumnezeu și la oameni” (Lc. 2, 52). Sfânta Scriptură abundă în mărturii pentru a acorda respectul nostru celor ce sporesc cu vârsta și cu înțelepciunea, adică părinților și bătrânilor noștri iubiți: „Fiule, sprijină pe tatăl tău la bătrânețe și nu-l măhni în viața lui. Să nu necinstești pe om la bătrânețile lui, căci poate și noi vom îmbătrâni” (Ecclesiasticul, 3,12; 8, 6.).¹¹

Un bătrân abandonat și trist poate cădea în deznădejde, care este un păcat greu - păcatul despărțirii de Dumnezeu. Rugăciunea este cea care ajută cel mai mult pe omul bătrân.¹² Azi, unii bătrâni cer ca trupurile lor, după moarte, să fie incinerate. Aceasta înseamnă că ei mor singuri - fără de Hristos; nu mor cu Hristos și nici nu vor să învieze cu Hristos¹³. Unii bătrâni nu mai cred că Hristos a murit și pentru ei, S-a jertfit și pentru ei. Oare de ce uită că nu cenușa este esența omului, ci viața ca dar al lui Dumnezeu? În rugăciunile Bisericii către Dumnezeu, spunem mereu: „Doamne, nu pomeni păcatele tinereților noastre!” Lucru bun cerem, păcatele bătrâneților pot fi mai grele decât cele ale tinereții; de exemplu, deznădejdea bătrâneții poate fi fatală pentru om, căci timpul de pocăință este mai scurt. „Bătrânii să fie treji, cinstiți, întregi la minte, sănătoși în credință, în dragoste, în răbdare; bătrânele de asemenea să aibă, în înfățișare, sfințită cuviință, să fie neclevetitoare, nerobite de vin mult, să învețe de bine.” (Tit, 2. 2-3)

În lumea monastică ortodoxă, noi folosim cuvântul *călugăr*, preluat din limba greacă *kalos - gberos*, însemnând „bătrân frumos”. În monahism însă nu se intră doar la acea bătrânețe biologică, ci se intră de tânăr. Iată, deci, care este ținta unui tânăr care intră în monahism, să devină încă de tânăr un bătrân frumos¹⁴. Sunt oameni care nu ar vrea să îmbătrânească. Paradoxal, monahul vrea să îmbătrânească frumos cât mai de tânăr. Iată, deci, bătrânețea nu este o povară, ci o stare dorită de cei mulți care cred în învierea lui Hristos. Oare numai monahii doresc să devină bătrâni frumoși? Orice tânăr care dorește să fie bătrân din tinerețe, adică înțelept, credincios, echilibrat, poate strânge în sine atât calitățile bătrânului, cât și capacitățile tânărului¹⁵.

¹⁰ Ioan, Episcopul Covasnei și Harghitei, “*Pe cărarea raiului – Convorbiri duhovnicești*”, Editura Sophia, București, Editia a II-a, 2014, p. 22-23.

¹¹ *Ibidem*, p. 26.

¹² Părintele Sofronie Saharov, *Despre rugăciune*, trad. Pr. Prof. Teoctist Caia, Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul, Essex, Anglia, 2006, p. 40.

¹³ Anastasie Yannoulatos, *Misiune pe urmele lui Hristos*, trad. Ștefan L. Toma, Editura Andreiana, Sibiu, 2013, p. 134

¹⁴ Petre-Valentin Lică, *Cum îți sânt gândurile așa îți este și viața*, Ediția a 3-a, Predania, București, 2010, p. 28 .

¹⁵ Arhimandritul Elisei Simonopetrul, *Monahismul-un dar pentru lume*, p. 8.

Să nu uităm că numărul oamenilor în vârstă din societate crește. Dezvoltarea industrială a dus și duce încă la forme de excludere inacceptabile, care sunt izvor de suferințe pentru bătrâni și sărăcire spirituală a familiei. Pentru oamenii de astăzi „a îmbătrâni” nu mai reprezintă o valoare pozitivă, iar îmbătrânirea se pare că este privită doar ca o pierdere: pierderea frumuseții, a capacității de a fi activ, pierderea sănătății, a locului și a rolului în comunitate. Se pare că astăzi doar omul tânăr contează și nimeni nu vrea să îmbătrânească. Dar numai acceptarea vieții ca dar de la Dumnezeu poate ajuta omul să privească într-o perspectivă pozitivă perioada bătrâneții. Dacă omul îl recunoaște pe Dumnezeu drept Creatorul său, care îl așteaptă dincolo de moarte, atunci sfârșitul existenței pământești nu va mai fi privit cu teamă. Omul îndrăznește să privească dincolo de moarte sau în viața veșnică. A îmbătrâni cu credință înseamnă a-ți trăi viața în mâna lui Dumnezeu, încrezător ca un copil în părinții lui.

Bibliografie selectivă

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006
- Anastasie Yannoulatos, *Misiune pe urmele lui Hristos*, trad. Ștefan L. Toma, Editura Andreiana, Sibiu, 2013.
- Arhimandritul Elisei Simonopetritul, *Monahismul-un dar pentru lume*, Candela Moldovei, nr. 2, 2017.
- Ioan, Episcopul Covasnei și Harghitei, *“Pe cărarea raiului – Convorbiri duhovnicești”*, Editura Sophia, București, Editia a II-a, 2014..
- Părintele Sofronie Saharov, *Despre rugăciune*, trad. Pr. Prof. Teoctist Caia, Mănăstirea Sfântul Ioan Botezătorul, Essex, Anglia, 2006.
- Petre-Valentin Lică, *Cum îți sânt gândurile așa îți este și viața*, Ediția a 3-a, Predania, București, 2010.
- Șerban Ionescu, *Morala Ortodoxă față cu celelalte morale confesionale*, București, Editura Solidaritatea, 1941

3. Vârsta înțelepciunii în viziunea Sfinților Părinți¹⁶

Introducere în subiect

Este îndeobște cunoscut proverbul: „Cine nu are un bătrân înțelept să și-l cumpere”. *De ce este atât de importantă această expresie, din moment ce bătrânețea este văzută ca haina cea mai grea a neputințelor și a bolilor? Într-adevăr, odată cu înaintarea în vârstă apar tot mai multe slăbiciuni ale trupului, ale psihicului și de multe ori, și ale sufletului. Cum putem suplini acestea printr-o viziune creștin-ortodoxă, încât vârsta înaintată să nu devină o povară pentru noi dar și pentru cei din jur care ne îngrijesc?*

Din fericire, Sfânta Scriptură și Părinții Bisericii ne oferă destule îndemnuri și încurajări cum ar trebui să trăim și să îmbătrânim frumos. Atât de frumos se poate îmbătrâni în Ortodoxie, încât cuvântul *călugăr* vine de la grecescul *kalos gheron* care înseamnă *bătrân frumos*. Un *bătrân frumos* este un ideal al omului înțelept, care își clădește casa pe stânca credinței în Iisus Hristos, Domnul nostru.

Expunere și argumentare

În cateheza de față vom surprinde câteva linii trasate de Sfinții și Părinții Bisericii, adevărate oaze spirituale și mângâieri ale bătrâneții. Aceștia au văzut întotdeauna vârsta înaintată a omului ca pricină de înțelepciune, de creștere duhovnicească, de model pentru cei tineri și de sfințenie pentru toți ceilalți.

În sensul acesta, bătrân înseamnă înțelept, adică echilibrat, cinstit, ponderat în tot ceea ce face. Despre bătrânul înțelept vorbea părintele Teofil Părăian în minunatele sale cuvinte de duh: „Fără să se mai împiedice în nimicurile veacului acestuia, fără să îmbătrânească și patimile lui cu el..., să lichideze tot ce mai are de lichidat, în loc de patimi să ajungă la virtuți, să fie un om odihnitor, un om care nu a trăit degeaba, un om care aduce ceva în conștiința altora”¹⁷.

Patericul sau *Limonariul* (*Livada duhovnicească*) sunt pline de exemple de bătrâni înțelepți. Ei ne arată de ce „poate fi în stare un om atunci când este „rănit” de dragostea lui Hristos”¹⁸. Părinții Bisericii vorbeau despre importanța pocăinței la bătrâni, astfel: „Orice vârstă are nevoie de pocăință, fie a tinerilor, fie a bătrânilor, deoarece și una și alta trebuie să se desfășoare de viață veșnică, cu laudă și cu slavă multă. Tinerii, la care poftelile sunt în floare, spre a-și supune grumazul

¹⁶ Material alcătuit de Pr. Fabian Seiche – Coord. Departament în Protopopiatul Gherla.

¹⁷ Arhim. Teofil Părăian, *Abecedar duhovnicesc*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2003.

¹⁸ †Andrei, episcopul Alba Iuliei, prefață la *Limonariu*, ediția 1991, Alba Iulia, p. 8.

lor înfrânării, iar bătrânii, care din pricina multilor ani s-au obișnuit în rău, spre a putea să se schimbe” (avva Mina, cap. 159, Limonariu)¹⁹.

În opoziție, bătrânețile nechibzuite, adâncite în patimi, sunt izvorul tuturor suferințelor și tristeților. Din cauza vârstei, dar și a unei vieți dezordonate, bătrânețea aduce în acest caz egoism, zgârcenie, preocupare doar de propria persoană, obișnuința cu viața păcătoasă. De aceea Părinții Bisericii ne îndeamnă să cercetăm bătrânii, căci printr-un sfat bun, o vorbă bună, putem să le salvăm sufletul. Mai ales în contextul de azi când mulți bătrâni se îndulcesc din amintiri și discuții imorale ale vieții lor.

De multe ori, în cazul bătrânilor, problema nu sunt lipsurile economice, ci singurătatea, lipsa comuniunii cu alte persoane, ceea ce-i înstrăinează și față de Dumnezeu. Părinții Bisericii arată cât de important este să cercetăm un bătrân alinându-i suferința fizică și mai ales, pe cea sufletească. Împlinim astfel, îndemnul Sfântului Apostol Pavel: „purtați-vă sarcinile unii altora și așa veți împlini legea lui Hristos” (Gal. 6,2). Dar împlinim însăși porunca dragostei lui Hristos, criteriul Judecării finale de la sfârșitul lumii.

Marele părinte și dascăl al Bisericii noastre, Ioan Bunea, se exprima în sensul acesta: „marele premiu al vieții veșnice nu se va acorda celor ce *n-au făcut răul*, adică, de rușinea oamenilor, de teama să nu se îmbolnăvească, de teama să nu cadă în primejdie, s-au retras în cochilia lor. Din contră, premiul se va da celor ce au făcut binele. Mântuitorul nu zice: *Întrucât n-ați făcut niciun rău, moșteniți împărăția cerurilor*, ci zice: *Întrucât ați făcut binele unuia din acești frați ai Mei, Mie Mi-ați făcut*. Împărăția cerurilor nu se dă celor care nu fac răul, ci celor care dau un codru de pâine celor lipsiți, îmbărbătare celor deznădăjduiți, reazem celor neputincioși. Aici este miezul moralei creștine: iubirea efectivă a aproapelui”²⁰.

Moartea, care este pedeapsa păcatului, ajunge să fie o binefacere pentru omul care a suferit cu răbdare slăbiciunile bătrâneții. Moartea devine sfârșitul relelor, al necazurilor, al durerii și al neîmplinirilor. Sfântul Ioan Gură de Aur spune în sensul acesta: „Spune-mi, te rog, ce găsești tu nemulțumitor sau întristător în moarte? Nu slobozește ea pe om de necazurile și ostenele pe care le suferă? Nu-l scapă de grijile și neodihna vieții acesteia? Nu este ea o odihnă pentru omul care merge pe o cale ce-i e necunoscută?”.

La fel spune și Sfântul Vasile cel Mare, că adevărata filosofie a oricărui om este gândul la moarte care ne ajută să nu păcătuim și să nu ne lipim de lumea aceasta. Îvingerea fricii de moarte este adevărata înțelepciune a omului, dar de multe ori chiar Părinții cu viață îmbunătățită priveau

¹⁹ *Limonariul sau Livada duhovnicească*, Alba Iulia, 1991

²⁰ Ioan Bunea, *Predici la botez, cununie și înmormântare*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2013.

moartea cu frică. Groaza morții este firească la om, căci el nu a fost făcut să moară. Însă, un bătrân credincios se silește să biruie frica morții. El va cugeta, cum arată Sfinții Bisericii, la fericirea veșnică și va dori să se elibereze de jugul păcatului, prin moarte. Astfel, groaza morții pierе și bătrânețile care îl apropie de mormânt, nu-l va întrista.

Sfinții și Dreptii Părinți Simeon și prorocița Ana, alături de Ioachim și Ana, sunt modele de așteptare creștinească a sfârșitului vieții noastre pe pământ. Rugăciunea Dreptului Simeon: *Acum slobozește pe robul Tău, Stăpâne...* nu se referă „doar la o moarte fizică liniștită, ci și la dorința lui ca trecerea de la această viață pământească să fie către viața veșnică cerească”²¹.

Toți aceștia sunt ocrotitori ai persoanelor vârstnice și ai modului în care ne pregătim pentru sfârșitul vieții noastre spre una veșnică, cerească.

Deschidere și aplicare la context

Sfinții și Părinții Bisericii mărturisesc la unison că bătrânețea este vârsta înțelepciunii, a culegerii roadelor vieții, dar esențial este ca acest timp scurt să fie sfințit prin fapte bune și prin virtuți creștinești. Altfel, bătrânețea este doar o povară pentru sine și cei din jur. Convertind bătrânețea într-o așteptare a lui Hristos, suntem de fapt tineri în așteptarea Lui indiferent de vârstă.

Asociem vârsta înțelepciunii cu grâul măcinat și pregătit de pâine, menționat atât de emoționant de către Sfântul Ignatie Teoforul, martirizat la o vârstă foarte înaintată: „Lăsați-mă să mă fac mâncare fiarelor, prin care îmi este cu puțință a câștiga pe Dumnezeu. Sunt grâu al lui Dumnezeu și prin dinții fiarelor să mă macin, ca să fiu pâine curată a lui Hristos. Mai bine ațâțați pe fiare ca să mi se se facă mormânt și nimic din trupul meu să nu lase. Atunci voi fi ucenic cu adevărat al lui Hristos, ... eu să fiu jertfă lui Dumnezeu”.

Modelele noastre de sfințenie, care sunt Sfinții și Părinții îmbunătățiți, ne arată că în Biserică toți putem fi tineri, dar de vârste diferite. Sunt bătrâni cu vârsta dar foarte tineri cu sufletul, căci dacă-L avem pe Hristos Domnul în noi, avem apa cea vie pururea curgătoare, avem elixirul tinereții, tinerețea fără bătrânețe și viața fără de moarte: „apa pe care i-o voi da Eu se va face în el izvor de apă curgătoare spre viață veșnică” (Ioan 4,14).

Să nu uităm că a fi bătrân (în vârstă), nu este doar un firesc biologic; este o datorie sacră de a deveni mai înțelepți, de a trăi frumos. Dar și ceilalți au datoria sacră de a-i respecta, a-i iubi, a-i ajuta și a-i urma. Alexandru Vlahuță spunea: „Suflați colbul de pe cronici și faceți să renască

²¹ PF Daniel, în ziarul *Lumina*, 3 feb. 2023, p.7.

virtuțile bătrânilor de atunci, în sufletul tinerimii de azi” (*Gânduri*). Iar Cuviosul părinte Arsenie Papacioc sintetizează pe adevăratul bătrân: „Cine este bătrân la tinerețe, poate fi și tânăr la bătrânețe”.

Bibliografie selectivă

- †Andrei, arhiepiscopul Alba Iuliei, *Slujiți și învățați, pilde făcându-vă oamenilor!*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2010;
- Arhim. Teofil Părăian, *Abecedar duhovnicesc*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2003.
- Ioan Bunea, *Predici la botez, cununie și înmormântare*, Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2013;
- *Limonariul sau Livada duhovnicească*, Alba Iulia, 1991;
- *Mângâietorul celor întristați, bolnavi și bătrâni*, Ed. Agaton, Făgăraș, 2017;
- Ziarul *Lumina*, 3 februarie 2023;

4. Sfântul și Dreptul Simeon - icoană a senectuții²²

Introducere în subiect

Biblia sau Sfânta Scriptură ne prezintă realitatea de necontestat a faptului că Mântuitorul Hristos este chipul sau icoana prin excelență a Părintelui Ceresc. Acest lucru este afirmat și întărit de către Domnul Iisus Hristos prin cuvintele: „Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl” (In. 14, 9)²³. Cu alte cuvinte, Domnul Hristos se face pe Sine străveziu făpturii, astfel încât prin intermediul Fiului, omenitatea să-l poate vedea pe Părintele Ceresc.

Persoanele îmbunătățite spiritual sau sfinții nu sunt altceva decât icoane ale prezenței harului dumnezeiesc, precum și topos de manifestare a energiilor sfințitoare și mântuitoare. Morfologiile iconice au, în primul rând, rolul de a-l face străveziu pe Dumnezeu întregii creații. În al doilea rând, sfinții sunt ei înșiși „ferestre” sau „uși” prin intermediul cărora persoana umană are capacitatea de a vedea dincolo, de a pătrunde vizual și duhovnicesc în orizontul de lumină a Sfintei Treimi.

Expunere și argumentare

Bătrânețea sau senectutea este privită în Sfânta Scriptură ca o binecuvântare dată omului de către Dumnezeu. Mai mult, în Taina Nunții, ne rugăm pentru ca Dumnezeu să binecuvinteze pe miri astfel încât să ajungă să își vadă pe „fii fiilor lor”²⁴. Cu alte cuvinte, atunci când persoana umană ajunge la bătrânețe, ea este, fără îndoială, o binecuvântare. Această binecuvântare se desăvârșește atunci când omul se încununează cu lucrarea virtuților.

O personalitate a spiritualității creștine care și-a încununat bătrânețea cu lucrarea virtuților este Sfântul și Dreptul Simeon. Acesta este un model viu de încununare a vieții cu o bătrânețe marcată de prezența și de lucrarea harului Sfântului Duh.

Dreptul Simeon este menționat în Sfânta Scriptură, în special în Evanghelia după Luca de unde aflăm că acesta era un om drept și cu frică de Dumnezeu, așteptând „mângâierea lui Israel” (Lc. 2, 25)²⁵. Mai mult, textul sfânt ne spune că Duhul Sfânt era peste Dreptul Simeon și că Dumnezeu i-a descoperit că nu va vedea moartea până ce nu îl va vedea pe Domnul Hristos.

Această prezență și lucrare a Duhului Sfânt în viața Dreptului Simeon reiese și din faptul că întâmpinarea pe care i-a făcut-o pruncului Iisus nu este una pur întâmplătoare, ce ține de hazard sau

²² Material alcătuit de Pr. Sorin Buș – Coord. Departament în Protopopiatul Cluj I.

²³ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. IBMBOR, București, 1975.

²⁴ *Aghiasmatar*, Ed. IBMO, București, 2016.

²⁵ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. IBMBOR, București, 1975.

de o anumită conjunctură istorică favorabilă. Întâmpinarea Domnului de către Dreptul Simeon, ne spune textul biblic, a fost rodul lucrării Sfântului Duh. Așadar, Duhul Sfânt a fost cel care l-a îndemnat pe Dreptul Simeon să vină la templu.

Ne putem întreba, *de ce lucra Duhul Sfânt cu atâta intensitate și putere în viața dreptului Simeon? De ce era acest bătrân atâta de binecuvântat print-o lucrare atât de abundentă a harului?* Răspunsul la aceste întrebări îl putem oferi sub două forme. În primul rând, este vorba de planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii. În al doilea rând, este vorba de viața Dreptului Simeon care a fost una marcată de rugăciune și sfințenie. Acest lucru este surprins de innograf astfel: „înălțându-te cu sfințite fapte, de Dumnezeu grăitorule, ca un stâlp luminos sprijinit în chip vădit de Sfântul Duh te-ai arătat; pentru aceasta te laudăm”²⁶.

Sfințenia vieții l-a făcut pe Dreptul Simeon să fie trecut în sinaxar, iar pronia dumnezeiască l-a ales să fie locaș al sălășluirii și odihnirii Fiului lui Dumnezeu. În acest sens, același innograf surprinde acest fapt: „pe tine însuși te-ai făcut, prin dumnezeiești fapte, Biserică preasfântă a lui Dumnezeu, de Dumnezeu grăitorule; pentru aceasta ai văzut pe Dumnezeu cu trup ca un Prunc, în sfânta biserică, mutându-te pe tine la dumnezeieștile locașuri”²⁷.

Pomenirea Dreptului Simeon este săvârșită pe data de 3 Februarie, la o zi după praznicul Întâmpinării Domnului. De la acest „bătrân drept” avem în rânduiala liturgică a vecerniei cunoscuta rugăciune „Acum, liberează pe robul Tău, Stăpâne...”. Cunoscând cineea pe care Părintele Ceresc i-a făcut-o dreptului Simeon, precum și purtarea sa fără prihană în viață, alături de innograf, putem să-i strigăm următoarele: „înfrumusețatu-te-ai și decât Moise mai luminat te-ai făcut, în brațe primind pe Cel cu frumusețe împodobit, bătrâne Simeon, Care pentru noi, precum suntem noi, Prunc S-a făcut”²⁸.

Deschidere și aplicare la context

Fără îndoială, în majoritatea cazurilor, senectutea reprezintă girul unei autorități născute din experiență și din tumultul vieții sociale. Și pe tărâm spiritual, maturitatea duhovnicească reprezintă icoana unei vieți marcată de suișuri și coborășuri, de ispite, încercări dar și cecetări și revărsări abundente ale harului dumnezeiesc.

Fără echivoc, bătrânețea lucidă reprezintă pentru fiecare ins o binecuvântare din partea Părintelui Ceresc. Dacă senectutea este încununată și cu o viață duhovnicească aleasă, atunci orice

²⁶ *Mineiul pe Februarie*, Ed. IBMO, București, 2014, p. 37.

²⁷ *Ibidem*, p. 38.

²⁸ *Ibidem*, p. 39.

persoană care ajunge la o vârstă venerabilă devine pentru cei cu care intră în dialog o icoană prin care se întrevede cu adevărat împărăția cerurilor, împărăție trăită încă din această viață.

Să nu uităm, Sfântul și Dreptul Simeon reprezintă un exemplu sau un model despre ce înseamnă cu adevărat o bătrânețe binecuvântată. Senectutea binecuvântată de către Dumnezeu este aceea care te face să rostești alături de Dreptul Simeon: „Acum liberează pe robul tău, Stăpâne...”. Acest chip biblic este mărturia vie peste ani a faptului că persoana umană ajunsă la o anumită vârstă este cu adevărat desăvârșită și împlinită doar atunci când peste ea, prin enegiile divine necreate, Dumnezeu își revarsă harul Său sfințitor.

Bibliografie selectivă

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, Ed. IBMBOR, București, 1975.
- *Aghiasmatar*, Ed. IBMO, București, 2016.
- *Mineiul pe Februarie*, Ed. IBMO, București, 2014.

5. Vârstele omului și dialogul dintre generații²⁹

Introducere în subiect

Întreaga viață a omului este un proces dinamic și etapizat, cu caracter ireversibil, inexorabil și definitiv. Într-o epocă în care inteligența își întoarce privirea nu numai de la condiția nemijlocită a conștiinței, ci de la *om* în general, în locul căruia trec, ca obiect al cercetării, sisteme și coduri, perioada bătrâneții este considerată o etapă sumbră a vieții în care omul este forțat „să iasă din scena socială” și să se resemneze, așteptând părăsirea acestei vieți³⁰.

Obiectivul pe care ni-l propunem în această cateheză este acela de pune în valoare cele trei etape majore din viața omului – tinerețea, maturitatea și bătrânețea – accentuând importanța și frumusețea fiecăreia. De asemenea, în periplul nostru printre cele trei etape ale vieții, ne propunem în aceste rânduri să punem în lumină câteva modalități de înțelegere a vârstei a treia și felului în care persoanele tinere sau mature se pot pregăti pentru această etapă a vieții.

Expunere și argumentare

În lumea noastră, o lume în care mulți își doresc să crească mai repede și alții se tem la primele semne de îmbătrânire, omul trece mult prea ușor peste bogăția fiecărei vârste. Conceperea, copilăria, adolescența, tinerețea, vârsta adultă și bătrânețea au fiecare propria ei frumusețe iar felul în care parcurgem etapele propriei noastre vieți, conferă valoare persoanei, dă sens existenței pe care o receptăm în mod unic, pentru că și darurile pe care primim de la Dumnezeu sunt unice pentru fiecare în parte³¹.

1. Tinerețea și pregătirea pentru maturitate

Tinerețea este perioada în care omul își asumă cele mai importante decizii care îi vor influența viața pe termen lung, se orientează către un anumit tip de educație, își alege soțul, soția, persoane sau mentorii care îi vor ghida primii pași înspre maturitate, își alege locuința, felul de viață, etc. Tinerețea este perioada în care fiecare situație care apare înaintea noastră este considerată

²⁹ Material alcătuit de Pr. Vlad Cristian Todoran – Coord. Departament în Protopopiatul Dej.

³⁰ Emilia Maria Soresc, *Bătrânețea între binecuvântare și blestem. Sociologia bătrâneții*, Editura Universitaria Craiova, 2008, p. 38.

³¹ Emanoil Băbuș, *Îmbătrânirea: acceptarea și înțelegerea propriei existențe*, în „Cum (să) îmbătrânim?”, Editura Baroque Books & Arts, București, 2016, p. 19.

a fi o oportunitate, un factor care ne va determina să ne dezvoltăm și să ne consolidăm toate ariile/pilonii vieții la vârsta adultă.

Tinerețea este perioada în care omul este cel mai ușor supus ispitelor și provocărilor care pot să îi pericliteze dezvoltarea armonioasă și care îl vor ține departe de asumarea unei vieți creștine autentice. Sfântul Policarp al Smirnei îi povățuia în acest sens pe tinerii secolului al II-lea să-și păstreze curăția gândului și să lucreze faptele cele bune, înfrânându-se de la plăceri: „La fel și tinerii să fie fără prihană în toate, înainte de orice îngrijindu-se de curăția lor și înfrânându-se de la orice lucru rău. Este bine să se abțină de la poftele cele din lume, că orice poftă luptă împotriva duhului și că nici desfrânații, nici adulterii, nici sodomiții nu vor intra în Împărăția lui Dumnezeu, nici cei ce fac lucruri nesocotite. De aceea, tinerii trebuie să se îndepărteze de toate acestea³².

Bătrânețea trebuie privită de cei tineri drept o etapă inevitabilă. Tinerii care nu privesc cu curaj înspre bătrânețe și nu doresc să-și „pregătească” îmbătrânirea, vor avea mereu tendința de a considera perioada tinereții a fi una fără sfârșit, o perioadă a monotoniei prin care trec nepăsători, fără să privească în jurul lor și să prețuiască darurile pe care Dumnezeu le oferă celor care sunt la această vârstă timpurie. Pentru tinerii care acceptă că bătrânețea poate fi o perioadă binecuvântată, valoarea clipei prezente se dublează pentru aceștia. Cei care înțeleg și percep trecerea timpului în viața lor, dau valoare clipei și își acumulează bucurii atât în cer, cât și pe pământ, bucurii și împliniri care îi vor însoți înspre bătrânețe.

2. *Maturitatea ca „timp al pregătirii” pentru bătrânețe*

Maturizarea este un proces care debutează în adolescență și se desfășoară de-a lungul tinereții adulte. Este dificil de definit o perioadă fixă, universal valabilă – întrucât ea diferă de la persoană la persoană, în funcție de aspectele personalității și de influența mediului în care trăiește. Spre deosebire de perioada tinereții, maturitatea apare atunci când în viața unei persoane se naște încrederea în sine, siguranța, flexibilitatea emoțională, flexibilitatea mentală, capacitatea de adaptare, asumarea responsabilității față de propria persoană și față de cei din jur, acceptarea necondiționată a aproapelui și a propriei persoane, prețuirea relaționării cu apropoale, precum și mutarea accentului pe rezolvarea problemelor prin confruntare și negociere, nicidecum prin evitare sau forță fizică.

În persoana omului matur, ideea bătrâneții trebuie să prindă rădăcini atât de adânci încât aceste rădăcini să îl determine să se pregătească pentru această etapă. Pregătirea pentru bătrânețe se

³² Sfântul Policarp al Smirnei, *Epistola către Filipeni*, V, III, p. 210.

înfăptuiește cu obișnuința gândului că această etapă nu poate fi evitată³³. O persoană matură care a fost destul de prevăzătoare astfel încât să nu respingă ideea de îmbătrânire, va accepta cu seninătate acest proces natural. A știi să îmbătrânești înseamnă ca „din primăvară să te aprovizionezi cu ceea ce va putea îndulci asprimea iernii. Înseamnă, această iarnă a o prevede, a-ți pregăti căminul a cărui veselă și binefăcătoare flacăra va reduce rigurile frigului”³⁴. Izbânda vieții mature constă în acceptarea procesului de îmbătrânire, fapt care până la vârsta cea mai înaintată va umple sufletul omului de o stare de împlinire pe care nici măcar tinerețea activă nu o poate cunoaște.

3. *Senectutea, perioadă binecuvântată de Dumnezeu*

O viață trăită într-un mod echilibrat și înțelept, îi va aduce omului înaintat în vârstă o bătrânețe plină de roade în care Dumnezeu va binecuvânta fiecare realizare din viața sa: „Ascultați voi (...) cei pe care v-am purtat din sânul maicii voastre, de care am avut grijă de la nașterea voastră, până la bătrânețea voastră Eu sunt Același, până la adâncile voastre căruntele Eu vă voi ocroti. Precum am făcut în trecut, Mă leg înaintea voastră că vă voi ocroti și vă voi izbăvi și în viitor” (Is. 46, 3-4)”

Pe bună dreptate, bătrânețea este cea mai rodnică perioadă a vieții omului, în care acesta se află la plinătatea măsurii sale omenești. În această etapă a vieții, tabloul lumii devine pentru omul ajuns la senectute cu totul altul: dacă până cele mai mărunte aspecte ale vieții erau în plan secund, ele devin primordiale, iar valorile care în tinerețe și maturitate nu erau atât de însemnate, ele devin repere ale vieții.

Odată cu bătrânețea, privirea omului devine mai inteligentă iar viața, în regimul numărătorii inverse, devinde din ce în ce mai eficientă. În mod paradoxal, la perioada bătrâneții, cu cât îi rămâne omului mai puțină vreme, cu atât mai profund acesta trăiește. Cu toate că trupul îmbătrânește, sufletul nu este supus stricăciunii, acesta fiind nematerial. Dacă pe perioada tinereții și a maturității omul a prețuit chipul lui Dumnezeu întru sine și s-a străduit să se asemene lui Dumnezeu, *bătrânețea nu va lua aceasta de la el*. Omul care trăiește ani de-a rândul întru Dumnezeu, năzuind către El și îmbogățindu-se întru El, *la bătrânețe nu doar că nu va sărăci, ci va secera roade bogate*.

35

³³ Carmen Seib, *Cum să cultivăm maturitatea*, Editura Pauline, București, 2006, p. 4.

³⁴ B. Blanchard, *Îmbătrânirea înțelepțește*, trad. P. Mușoiu, Biblioteca Revistei Ideei, București, IV, 1937, p. 7.

³⁵ Grigori Mihnov-Vaitenko, *Cum să înțelegem bătrânețea*, trad. de Gheorghică Ciocoi, Editura de suflet, București, 2016, pp. 82-89.

Deschidere și aplicare la context

În societatea contemporană, generația tânără nu recepționează bagheta succesiunii culturale. Dacă generațiile anterioare apreciau și utilizau înțelepciunea bătrânilor, societatea modernă privește cu neîncredere utilitatea lor, dezvoltând o cultură a tinereții, în care persoana vârstnică își găsește mai puțin locul, iar societatea modernă deși generează bătrânețe, tinde să o respingă și să o izoleze. Prestigiul social al vârstei a treia a devenit oarecum de domeniul nostalgicului, iar atitudinea față de bătrâni se exprimă mai degrabă prin compasiune decât prin respect, ceea ce atrage inevitabil ruptura societății de tradiția care a întemeiat-o³⁶. Privind înspre aceste etape ale vieții, chiar dacă încă din cele mai vechi timpuri au existat diferențe între generații, observăm că, atât tinerețea, cât și bătrânețea – sunt etape ale aceluiași proces natural și ireversibil care duce înspre bătrânețe. Astfel, trecând fiecare dintre prin acest proces, indiferent de etapa vieții în care omul se află, întrebarea care se ridică pentru mulți creștini este următoarea: *Cum să îmbătrânesc frumos?*

Sporirea în virtuți

Tinerețea și maturitatea sunt două etape în care suntem chemați să sporim în virtuți, în roade ale Duhului Sfânt. Este necesar ca întreaga noastră existență să fie un proces continuu în care să deprindem cu grijă capacitatea prin care, într-un chip duhovnicesc, putem să biruim încercările vieții prin sădirea înlăuntrul nostru a roadelor Duhului, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel: „Iar roada Duhului este dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția” (Gal. 5, 22-23). Toate aceste atribute sunt specifice omului care a știut să petreacă viața în așa fel, încât bătrânețea să fie o etapă binecuvântată a vieții.

Despre sporirea în virtuți, Sfântul Vasile cel Mare spunea că acestea reprezintă singura bogăție pe care omul o poate dobândi, o bogăție care nu îi poate fi furată de altcineva, nici nu se poate pierde în această viață sau prin moarte, ci ele sunt cele care rămân în noi chiar și după bătrânețe, în eternitate.

Dobândirea unei vieți lăuntrice întru Hristos

Oamenii care îl au pe Dumnezeu ca parte activă a vieții lor, pot îmbătrâni mai frumos, comuniunea cu Dumnezeu îi face să nu simtă că sunt singuri pentru că sufletele lor ajung să fie umplute de Duhul lui Dumnezeu, care le oferă și deplina cunoaștere de sine. Astfel, omul trebuie să

³⁶ Consiliul național al persoanelor vârstnice, *Percepția persoanelor tinere și adulte despre bătrânețe și persoanele vârstnice*, Martie 2017, p. 4.

caute bucuria și liniștea cea adevărată. Dacă omul conferă întâietate duhovniciei, bătrânețea pentru o astfel de persoană este de dorit – pentru a rămâne cu sine și cu Dumnezeu.

Să nu uităm, Bătrânețea este viața lăuntrică, viața de părtășie întru rugăciune cu Dumnezeu. Neputința trupului, patimile furtunoase, reducerea angajamentelor și a contactelor sociale – toate, la bătrânețe favorizează viața duhovnicească și comuniunea cu Dumnezeu.

Bibliografie selectivă

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ed. Bartolomeu Anania, Ed. Renașterea, 2009;
- B. Blanchard, *Îmbătrânirea înțelepțește*, trad. P. Mușoiu, Biblioteca Revistei Ideei, București, IV, 1937;
- Carmen Seib, *Cum să cultivăm maturitatea*, Editura Pauline, București, 2006;
- Consiliul național al persoanelor vârstnice, *Percepția persoanelor tinere și adulte despre bătrânețe și persoanele vârstnice*, Martie 2017;
- Emanoil Băbuș, *Îmbătrânirea: acceptarea și înțelegerea propriei existențe*, în „Cum (să) îmbătrânim?”, Editura Baroque Books & Arts, București, 2016;
- Emilia Maria Soresc, *Bătrânețea între binecuvântare și blestem. Sociologia bătrâneții*, Editura Universitaria Craiova, 2008;
- Grigori Mihnov-Vaitenko, *Cum să înțelegem bătrânețea*, trad. De Gheorghită Ciocoi, Editura de suflet, București, 2016;
- Sfântul Policarp al Smirnei, *Epistola către Filipeni*, V, III;

6. Cum să avem grijă de bătrânii noștri?³⁷

Introducere în subiect

Fiecare perioadă în devenirea omului are caracter dual: copilăria, tinerețea, maturitatea, bătrânețea sunt marcate de situații diferite, „Dacă tinerețea ar ști și dacă bătrânețea ar putea”³⁸. În acest sens am căutat argumente în Sfânta Scriptură și am contemplat în lectura textului sfânt, chipurile biblice care susțin prin exemplul personal această perspectivă asupra bătrâneții. De asemenea, am invocat și Sfânta Tradiție și am reținut că bătrânețea a fost invocată ca măsură a înțelepciunii și păstrătoare în Biserică a adevărului de credință, dar în același timp prilej de vulnerabilități accentuate.

Disputele între generații legate de viziune și de soluții sunt o constantă în istoria omenirii. Este nevoie de reconciliere și conlucrare între energia și vitalitatea tinerească și experiența și stabilitatea senectuții și am arătat în cateheza anterioară că Biserica, prin reprezentanții ei harici, poate juca un rol important de garant și mediator prin demers pastoral consecvent, coerent, actualizat și personalizat, adaptat la particularitățile vârstelor și la realitățile sociale contemporane.

În cele ce urmează ne vom concentra pe identificarea unor situații specifice, pe care vârstnicii le experimentează și care pot fi întâmpinate salutar prin acțiuni pastorale concrete.

Argumentarea și expunerea

Obiectivul principal declarat al actului pastoral este descoperirea lui Dumnezeu³⁹. A-L face pe Dumnezeu cunoscut oamenilor nu este o opțiune, ci un imperativ, de care depinde mântuirea omului și implicit validarea misiunii preoțești: ”Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, așa încât să vadă faptele voastre cele bune și să slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri” (Matei, 5, 16). Asumarea și primirea conștientă a harului preoției în contemporaneitate lărgeste orizontul misiunii, concretizate în trei direcții de activitate: de a învăța cuvântul lui Dumnezeu, de a sfinți pe oameni prin harul împărtășit prin Sfintele Taine și de a conduce spre mântuire. Mai mult ca oricând, în societatea contemporană marcată de scepticism și de inerție spirituală, se afirmă nevoia de recunoaștere și de afirmare a unei astfel de slujiri harice. Iar cel care slujește, preotul trebuie să inițieze incursiuni pastorale uneori mai puțin confortabile și deschizătoare de noi paradigme.

³⁷ Material alcătuit de Pr. Ovidiu Toma – Coord. Departament în Protopopiatul Bistrița.

³⁸ Andreicuț, Mitru. Andrei, *Familie, copii și tineri*, Editura ”Renșterea”, Cluj-Napoca, 2020, p. 42

³⁹ Tia, Arh. Teofil, *Elemente de pastorală misionară pentru o societate post-ideologică*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003, p. 16

Diversitatea evidentă a personalităților, derapajele morale, instabilitatea economică, fenomenul migrației tinerilor, tot acest peisaj social atât de divers invită la creionarea unor algoritmi de acțiune: analiza situației în parohie, identificarea destinatarilor și a beneficiarilor, identificarea și evaluarea nevoilor pastorale, redactarea și coordonarea planurilor de intervenție, urmărirea rezultatelor.

Declararea anului 2023 ca an al pastorației persoanelor vârstnice atrage atenția și stimulează o aplecare mai dedicată asupra acestei categorii sociale. Se vor descoperi nevoi diferite de cele cunoscute deja și, în consecință, se vor evidenția zone, departamente și posibilități de acțiune cu scopul declarat de a asista și de a reduce vulnerabilitățile caracteristice vârstei senectuții. De asemenea, aceste acțiuni, pe lângă scopul declarat teologic, de mântuire a sufletelor, pot activa energii ignorate care pot sluji Bisericii și societății.

Pentru a enumera și analiza posibilele aspecte practice ale pastorației vârstnicilor, este necesar, așa cum am spus mai sus, să facem un exercițiu de analiză a nevoilor. Circumstanțele declanșatoare care creează aceste nevoi sunt cele asigurate de atitudinea eronată a societății contemporane manifestată prin excluderea vârstnicilor și izolarea lor în zone de așa zisă lipsă de eficiență, în ciuda faptului că, datorită progresului științelor medicale, speranța de viață a individului a crescut⁴⁰.

Se manifestă în ambele sensuri o frică de îmbătrânire: dinspre societate către individ, în contextul scăderii vertiginoase a natalității, cu perspective reale de depopulare și de asigurare a forței de muncă vitale. Dinspre individ către societate, în întâmpinarea și înfruntarea perspectivei de a fi marginalizat, neglijat, umilit și instituționalizat, începând cu momentul pensionării și culminând cu circumstanțele unei boli care să atragă anularea independenței.

Aceste frici șubrecesc vitalitatea sufletească și atrag pericolul unei plafonări a preocupărilor intelectuale și spirituale, cu efecte nefericite asupra evoluției duhovnicești. De asemenea, pot determina și refugiarea în practici religioase dezordonate, ornate cu superstiții.

Lista simptomelor este destul de consistentă⁴¹ și nu poate fi epuizată în această cateheză.

Deschidere și aplicare la context

Bătrânețea se afirmă prin diminuarea puterilor fizice și psihice, printr-o declin în diferite grade al omului, dictat de mulți factori: genetica, alimentația, condițiile de muncă, preocupările intelectuale. La acestea se adaugă și contextul social, atitudinea societății față de bătrânețe, presiunile exercitate,

40 Tia, Arh. Teofil, *op.cit.*, pp.405-406

41 *Ibidem*, pp. 410-416

sistemele de validare promovate⁴². Din nefericire, societatea contemporană idealizează tehnologia, tinerețea, consumul, aptitudinile de a opera produsele tehnologizate și desființează și relativizează rolul și contribuția celorlalți indivizi. Acest context generează o serie de probleme pentru omul vârstnic, care anunță niște nevoi pe care activitatea pastorală a Bisericii le poate întâmpina și acoperi, transformându-le în posibilități de împlinire, de mântuire.

Marginalizarea omului vârstnic se manifestă evident într-o astfel de societate în care relațiile marcate de iubire și respect sunt anacronice, în care locul și funcția acestora au fost preluate, intermediat tehnologie. Bătrânii sunt incluși în categoria celor inutili, transformați în beneficiari nefericiți a unor sisteme imperfecte de asistență socială: limitarea drepturilor bănești, incapacitatea asigurării unei întrețineri decente, care duce la ruperea lor de mediul familial și familiar, internarea forțată în centre de asistență. Nevoia cea mai mare care rezidă din aceste circumstanțe este cea de relaționare, de interacțiune umană, de socializare. De asemenea, se observă dezvoltarea unei forme de fatalism religios, o convingere că situația este o pedeapsă divină sau, mai grav, anunță absența lui Dumnezeu sau inexistența Sa. Consecințe: angoase, frustrări, depresie, calitate scăzută a nivelului de trai, vicii.

Ce poate face Biserica?

Să dezvolte programe pastorale care să se potrivească pe aceste nevoi. Dincolo de vizitele pastorale, de asistența religioasă oferită generos, de organizarea unor instituții filantropice, poate avea în vedere implicarea oamenilor în vârstă în diferite activități, redându-le astfel sentimentul de utilitate, asigurându-le condițiile pentru socializare, determinându-i să acționeze pentru desfășurarea unor proiecte în comunitate. Se pot contura următoarele:

- implicarea vârstnicilor care și-au păstrat vitalitatea în programe de vizitare și asistență a celor care și-au pierdut independența, care nu se mai pot îngriji singuri (menaj, administrare de medicamente, socializare);
- înființarea unor cluburi pentru persoanele în vârstă, asigurarea unor spații și a unor evenimente care să asigure socializarea, legarea de prietenii, organizarea de jocuri de societate, șezători;
- organizarea unor pelerinaje sau excursii pentru persoanele în vârstă;
- implicarea persoanelor în vârstă în viața parohiei poate fi revitalizant pentru viața liturgică;

42 Himcinschi, Pr. Mihai, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuala*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, pp. 161-163

- implicarea persoanelor în vârstă în acțiuni de catehizare;
- educarea și formarea persoanelor în vârstă pentru a fi implicate în acțiuni de caritate și de strângere și administrare de fonduri;
- educarea și formarea persoanelor în vârstă pentru a fi incluse în acțiuni de asistență și terapie a copiilor instituționalizați;
- educarea, formarea și implicarea persoanelor vârstnice în asistența paliativă;
- crearea unor legături între organizațiile de tineret și cluburile de vârstnici, colaborarea la proiecte comune, participarea la momente care să asigure atenuarea diferențelor de viziune și recunoașterea reciprocă a importanței și a locului în societate.
- invitarea persoanelor în vârstă de a recupera și cultiva tradiții, meșteșuguri locale și naționale specifice;
- implicarea preoților pensionari în activități pastorale
- implicarea persoanelor în vârstă în acțiuni gospodărești în parohie.

Ce se poate obține?

Suntem convinși că acțiunea atrage reacțiune. Dincolo de ameliorarea și acoperirea nevoilor concrete a persoanelor în vârstă, perseverența poate atrage schimbarea de mentalitate, de paradigmă, educarea societății, pregătirea unui viitor mai strălucit, popularitate pozitivă pentru Biserică. Dar cel mai important este evidențierea unor harisme specifice pentru vârsta a treia:

- memoria colectivă: pierderea identității, uitarea sau ignorarea faptelor istorice duce la eșecul educării generației tinere. Contribuția celor bătrâni care au făcut istorie poate face diferența.
- experiența: nu poți progresa dacă nu construiești pe un fundament elaborat deja în baza unei priceperi, a experienței. Bătrânii dețin experiență și cunoștințe pe care este greșit să le ignorăm;
- perspectivă completă asupra vieții: bogăția morală, frumusețea duhovnicească, un sistem de valori solid și autentic se pot împrumuta de la persoanele în vârstă marcate și elevate printr-o pastorație dedicată.

Să nu uităm, complexitatea societății contemporane, diverșitatea situațiilor de gestionat, invită la aplecare cu seriozitate în realizarea activității pastorale în Biserica lui Hristos. Miza uriașă, planul lui Dumnezeu "Care voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină" (1 Timotei, 2, 4) pretinde o responsabilitate asumată, o implicare totală.

Dezvoltată pe temelia apostolică, susținută scripturistic și de o tradiție vie, Biserica se apropie matern de toate categoriile sociale. Declararea anului 2023 ca an al pastorației persoanelor în vârstă afirmă transparent preocuparea Bisericii pentru sănătatea morală a societății și evidențiază intenția de a oferi soluții adecvate la problemele majore care marchează începutul mileniului al treilea.

Bibliografie selectivă

- *Biblia sau Sfânta Scriptură*, ed. Bartolomeu Anania, Ed. Renașterea, 2009
- Himcinschi, Pr. Mihai, *Biserica în societate. Aspecte misionare ale Bisericii în societatea actuala*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2004
- Andreicuț, Andrei, *Familie, copii și tineri*, Editura "Renașterea", Cluj-Napoca, 2020
- Tia, Teofil, *Elemente de pastorală misionară pentru o societate post-ideologică*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2003